

milenko vučetić

tajna večera kod „složne braće“

(odlomak)

govor
berislava logara

Desetog jula beogradski Teatar nacionalne drame (nekada pozorišno igralište) izvelo je premijeru drame mladog beogradskog pisca Milenka Vučetića **TAJNA VEČERA KOD „SLOŽNE BRAĆE“**. Drama je rađena na osnovu autentičnih dokumenata i govori o događajima u jednom velikom kolektivu.

Drama je, naime, rađena kao sastanak. U prvom činu, direktor opšteg sektora Jeremija Raketić iznosi, u cilju iznalaženja istine, niz podataka kojima optužuje generalnog direktora Redžepa Kilibarda i njegovog zamenika Logara. Publika, dok sluša Jeremiju, ima puno simpatija za ovog čoveka. Tek na kraju drame, posle Logarovog govora, svi uviđaju da je Jeremija negativan tip, čovek sa mutnim pobudama, jedan od onih mnogih „privatnih policajaca“ koji „vode“ brigu o ljudima.

Njegov metod je sakupljanje ceduljica, beleženje, prisluškivanje... Logar se, pak, brani drukčije: on razumno, pomalo lirski, iznosi svoju verziju istine.

Iako se u drami nazire ko je ko, rešenje nije dato. Na publici ostaje da na svakoj predstavi, učestvujući neposredno u diskusiji, izlazeći na pozornicu, kaže svoj sud...

Objavljujemo jedan od najzanimljivijih odlomaka, govor inženjera Berislava Logara.

Pominjem se i ja kao čovek čiji odnosi sa Jeremijom predstavljaju problem. Želim, drugarice i drugovi, da budem blag, želim da se u ovolikim opasnostima po kolektiv ne činim lakouman, ali, već sam sebe osuđujem zbog nedovoljne budnosti i političkog neangažovanja. Pominjem se, ka-žem, i ja kao čovek čiji odnosi sa Jeremijom predstavljaju problem.

Želim da objasnim kakvi su to odnosi.

Najkraće rečeno: NIKAKVI! Sa njim nemam nikakve kontakte, ne govorim s njim, nemam potrebe da opštim s njim, pogotovo otkako je Kilibarda došao. Dogovor, koji je usledio po dolasku Redžepa Kilibarde za direktora, da se postavi „crvena crta“ koja će nas odvojiti od svega onoga što je bilo dobro i loše pre, ja sam nastojao da što korektnije održim, da zbog onoga što je bilo ne trpi kolektiv od četiri i po hiljade ljudi koji hrane petnaest hiljada članova porodice.

Vi ste pažljivo saslušali njegovo izlaganje. Ima tu puno zanimljivih, atraktivnih, tačnih i netačnih podataka. Za većinu pomenutih stvari imao sam prilike da pred Upravni odborom dajem objašnjenje, što sam učinio i pred istražnim organima, pa želim to da učinim i ovde, među vama. Najmanje mi je neprijatno da to učinim ovde, jer sam među ljudima, jer mene, po mom najdubljem ubeđivanju, nikakva spletkarica ne može uvrediti, istina o meni mora samo lepo da govori, a samo laž pobija i moj život i moje ponašanje.

Ali, kako Jeremija napada vaše odluke, kojima ste mi ukazali najveće poverenje i najveći posao, ponovo promislite da li se zbog toga kajete.

Ja vam radi opravdanja ne mogu pokazati ni Spomenicu, ni ratne zasluge, ali vam mogu pokazati rafineriju širom zemlje, koje sam, tokom sedamnaest godina, gradio zajedno sa vama! Ja ne vodim dnevnik o tome šta sam radio, gde sam bio, s kim sam razgovarao, ko mi je šta rekao. Nemam za to ni dara, ni vremena. Nisam mogao da dozvolim da ne znam šta se ovde događa, nisam mogao da dozvolim da svi žive u neizvesnosti, da u situaciji kada su dva čoveka u zatvoru, kada se vrše premetačine, kada se vrše saslušavanja pod pritiskom, kada se vrše zastrašivanja, nisam mogao da dozvolim da niko ništa ne zna!

Kod nas je uvek bilo nekog kriminala, bilo je i biće, i, u vezi s tim, uvek su dolazili organi gonjenja.

Ja ne želim da se na događajima iz šestdeset i druge dugo zadržavam. Sve što je Jeremija pokrenuo, ispitano je i provereno ne samo od njega, nego i od istražnih organa, a zna se kako se to završilo: Matija Špilar je odležao tri meseca, ali mu nije suđeno; pokojni Zirojević ubio se u zatvoru nedužan; istražni postupak protiv Zirojevića i mene obustavljen je, a druga tužba se završila oslobađanjem Drakulića, Mićunovića i mene.

Možda se neko od vas pita: „Ali, Berislave, čime se ti u stvari baviš? Odakle su potekle klevete protiv tebe? Nisu, valjda, otuda što se ti nisi ničim izuzetnijim od ostalih bavio. Ne bi se toliki glas i prašina o tebi raširila da ti, ipak, nešto drugačije od ostalih nisi radio. Kaži nam, dakle, šta je u stvari, da ne nagadamo.“

MORAM, ETO, OVDE DA KAŽEM DA SAM BIO POD ISTRAGOM PUNE DVE GODINE, A DA TO NISAM NI ZNAO!

U doba najvećeg lova na veštice, Jeremija se postavio na čelo komisije za pregled poslovanja sa inostranstvom. Kažem, postavio jer je on sastavio komisiju, on je odredio njen sadržaj rada, on je zahtevao prava toj komisiji iznad svih prava, on je sprečio to kroz Upravni odbor i bio najrevnosniji član. Ilustracija te „revnosnosti“ je da se komisiji „desilo“ kod obračuna štete za preduzeće da dva puta sabere iznos od trideset pet miliona dinara.

Prigovor na izveštaj komisije radio sam ja uz pomoć drugova, među kojima je bio i Kolarević, pa i oni koji su iz uglja za loženje vadili dokumenta, jer je arhiva o kojoj se staro Jeremija, iz ranijeg perioda, tamo bila bačena!

Koristio sam pomoć Kolarevića, jer je on radan i pametan čovek, a ja sam kvalifikovan, mogu da proverim, pa da i odgovorim za ono što sam potpisao.

Doživeli smo vreme, drugovi, koje je toliko daleko od ikakve čovečnosti i razuma, a takođe i poštenja, da se neki ne ustežu da budu kasapi vlastitih prava i zaverenici protiv svojih vlastitih sloboda!

Tačno je da sam tužio Jakšu zbog uvrede časti, tačno je da je Jakša na sudu izjavio „da o privatnim tužiocima Logaru i Drakuliću ima najbolje mišljenje, i da ni o jednom licu, ni u kojoj prilici, nije govorio ništa što bi moglo škoditi časti i ugledu tužilaca“. Na osnovu ove izjave, Drakulić i ja smo povukli svoje tužbe, i na tome se stvar završila. To mi je bio prvi sudski spor u životu, a želeo bih da bude i poslednji. Da nije bilo specijalnih okolnosti, ne bih ga ni pokrenuo, jer, pričaju se o meni i, mnogo crnje stvari, pa ipak nikog ne tužim!

Priznajem da sam branio Špilara, ali, nisam ga branio od onoga za što je stvarno kriv, već od onoga što mu je Jeremija natovario bez ikakve osnove. Oko toga smo se i kao preduzeće obrukali. Uostalom, ishod istrage, u toku koje je šestdeset radnika saslušano, pokazuje da Špilar nije suđen ni osuđen. To smo mogli, kao ljudi, u preduzeću sami da rešimo i da do hapšenja ne dođe.

Ja bih se čudio, drugovi, kad bih uspeo da vam za tako kratko vreme iščupam iz sećanja klevete koje su tako silno nabujale.

Ja sam, na primer, više puta putovao u inostranstvo zbog raznih poslova i uvek korektno prelazio granicu i carinske i pasoške kontrole. Mi smo Jeremiju samo jednom poslali da vidi, kako to narod kaže, bela sveta, da vidi izložbu „Čovek i rad“ u Milanu. Desilo mu se da je bio sknut s voza, jer su ga carinici uhvatili u švercu! Ipak, pustili su ga, jer je spomenuo — Spomenicu!

Sve grehove za organizovanje tajne večere u kafani „Složna braća“ preuzimam na sebe, a zasluge hoću da podelim sa trideset dugogodišnjih Drakulićevih saradnika, koji su na taj način želeli da se opreste od njega. Možda tu ima nečeg nenormalnog, ali, za mene je nenormalno da se usred večere pojavi Jeremija sa balonom vina i s molbom da se pridruži veselju. Pridružio nam se i uspeo da večeru pokvari; vino mu je bilo tako loše da ga niko nije ni okusio, pa se je nezvani gost pokupio i otišao!

Bivšeg slugu porodice Drakulić, bivšeg slugu Šimšića, video sam prvi put na sudu. Njih dvojica, Jeremija i Šimšić, koliko sam na sudu saznao, imaju neprečišćene račune već nekoliko godina, i već nekoliko godina se sudski objašnjavaju. A, osim toga, kad se iste činjenice ne bi mogle prikazivati do u jednom jedinom obliku, mogao bi neko pomisliti da je suvišno, na isti način kao Jeremija, govoreći iznova, dosadivati prisutnima. Ali, kako je priroda izlaganja takva da se jedan predmet može pretresati na mnogo načina, i ono što je veliko učiniti neznačajnim, i ono što je staro, predstaviti novim, i o onome što se nedavno dogodilo govoriti na stari način, ne treba se više kloniti o čemu je govorio Jeremija, već treba pokušati bolje od njega dokazati. Jer, prošlost nam je svima zajedno ostavljena, ali, u podesnoj prilici se njome poslužiti i ono što treba o svakome spomenuti i rečima dobro objasniti, to je naš posao.

Moram ovde da kažem i nekoliko reči o svome ocu.

Tačno je da je moj otac ubijen. Da li je zaklan ili streljan — ne znam. Postoje razne varijante. Po jednoj — ubili su ga četnici, po drugoj — ubili su ga partizani, a po trećoj — ubili su ga četnici koji su kasnije postali partizani. Razlog ubistva, po jednome, je da je pomagao okupatore i ustaše koji su navraćali kod njega u kafanu, a, po drugima, ubijen je jednostavno zbog pljačke, zbog novca koji je imao kod sebe.

To je bilo u doba kada su sve ove varijante bile moguće. Ali, ako je neko učestvovao u ubistvu moga oca, siguran sam da

mi neće doći i da nikome neće reći: UBISMO ČOVEKA TEK TAKO, već će tome činu dati objektivnan razlog, najverovatnije patriotski i politički: UBISMO IZDAJNIKA!

Oca sam poznao od svoje četrnaeste godine. Pamtim ga kao vredna, poštena i cenjena čoveka u selu. Došao je kao slovenačka sirotinja da u još siromašnijoj Bosni zarađuje hleb. Nikada ništa ne bi stekao da nije bilo umešnosti moje majke. Nije bio ni korteš, ni političar, i ne verujem da se mogao promeniti za sedam meseci, koliko je proteklo od mog poslednjeg viđenja sa njim do njegove smrti.

Takvaga ja pamtim, i ne stidim se da kažem da sam sin pokojnog Tome, bez obzira kako je i zašto je tako tragično stradao.

To se desilo u jedno mutno vreme kada je sve bilo moguće. No, bez obzira šta se desilo s mojim ocem, postavlja se pitanje o čijim delima mi ovde raspravljamo? O radu pokojnog Tome ili o radu njegovog sina Berislava Logara?

Hoću da objasnim i zašto odlazim.

Slučajno se desilo da se termin mog odlaska poklapa sa novom krizom u preduzeću. I pre dve godine hteo sam da odem, ali su me mnogi odvrćali i tražili da ostanem dok se Kilibarda ne uklopi u posao. Danas, ova izlaganja koja ste čuli, dovoljan su razlog da se kupim odavde. Odlazim u rafineriju Sicevac koja, baš danas, počinje da se gradi. Hoću da prođem kroz značajan posao, blizak mom dosadašnjem radu, jer u tome vidim dalji razvitak i napredak. Niti ću tamo raditi lakši posao od ovoga koji ovde obavljam, ni manje odgovoran, niti ću tamo biti nagrađen. Toliko o mom odlasku. I još uvek mi je žao što odlazim!

Želeo bih još da kažem da ova mučna situacija treba što pre da se okonča. Ima ovde ozbiljnih i manje ozbiljnih teškoća. One malo ozbiljne postaju vrlo ozbiljne, zbog načina na koji se tumače i zbog onih koji ih tumače.

Pokušaću da objasnim kako se to odražava na jednodnevni program rada naših rukovodilaca.

U subotu je bio zakazan sastanak sa investitorom rafinerije „Zabok“ za zaključenje četvrte faze izgradnje, u vrednosti od četrdeset i po milijarde dinara, koja bi, kao što znate, zaposlila sve naše kapacitete za sledeće dve godine! Od nas niko nije otišao na sastanak!

U sredu su došli predstavnici firme KSG iz Frankentala da s nama sklope ugovor o prodaji delova za ventilatore u visini od dvesta hiljada dolara! Od nas niko nije sačekao goste!

U petak su došli predstavnici ZEMAKA i CEKOPA iz Varšave, radi sklapanja ugovora o prodaji kuplunja i naftovoda za rafinerije u vrednosti od 250 hiljada dolara. Od nas niko nije otišao na sastanak.

Niko nije hteo, niko nije smeo, niko neće da preuzme na sebe obavezu u ime preduzeća, jer niko ne zna ko će to ovde da sprovede i uradi.

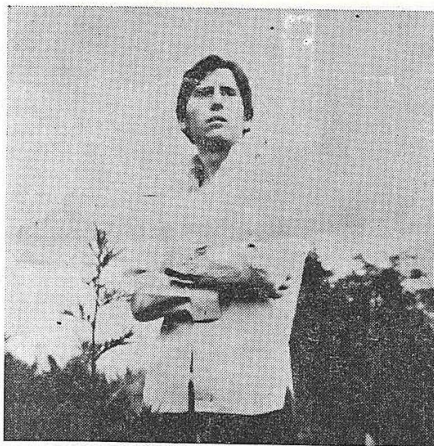
Pokušao sam, na primeru jedne nedelje, da prikazem situaciju u samo jednom delu poslovanja sa inostranim firmama, koje zahteva prisustvo rukovodećih ljudi. A rukovodeći ljudi su zauzeti — ovakvim sastancima.

Ali, mislim da je bolje utrošiti i mesec dana na ovakve gluposti, otkazati poslovne sastanke, odreći se dolara, spaljivati rafinerije, zaboravljati na ventilatore i kuplunge, i posvetiti se samo ovome. Smatram da nema važnijeg posla od rešavanja unutrašnjih konfuzija.

Prvi put, nakon sedamnaest godina rada, tako mislim.

Želim još ovde da kažem onim drugovima i drugaricama koji se plaše da bi odlaskom Jeremije Rakečića bila povredena čast nosioca Spomenice 41: ne izbacujemo mi Jeremiju zato što se borio, već za ono što je ovde radio i radi! I, zato, nećemo pogrešiti ako ga izbacimo jednostavno kao KOFER!

A sada da završim, iako još čestito nisam ni započeo.

5 PESAMA

•nojev brodolom

vračaju se kukaste životinjske biljke trijasa zelene spodobe cvati u svakoj na dnu ožednelog zuba prekor svim prošlim vodama ta zapanjujuće zaslepljiva zublja u zamahu zvezda večita poruka larvi

vi slobodno koraknite na sve moguće strane vi slobodno čuvajte vaše divno pravo da nepomičnoj kazni sudbine želite da nešto grozno pozli oko dana i noći možete leteći kao oko svakog drugog cveta neka nikakve mistike u providnosti tkiva nikakve mistike u providnosti leta dobu je svejedno da li će flom pre ili posle leda vladati krv ili meristemi postojanju je svejedno da li će posle što sedmog, osmog ili bilo kojeg rata između flore i volje ostati da filozofira i da se množi pleme toplokrvnih ili bezubih bića jedino nema predstave o tome ko će preostalom mnoštvu praha odati priznanje rekavši mu — čast tibi preostalo neotlo što čudnim osloncem držiš vrat od ništa

mi koji smo se zlurado oglušili o zakone biljaka sa svojih nekoliko tričavih čula ne smemo prenebregavati matice laticavih prilika iz krede, jure, trijasa i nebesa koje će se kad — tad vratiti pohodom sudnjeg prevrata da bi ljudi postali sasvim osrednji prašak za pranje evolucije

oko dana i noći možete leteći kao oko svakog drugog cveta

+
+ +

morali smo znati sve lisičje gromove htelo je lukavo nevreme da nam kosti prepreda plemena onih koji nose krslove i oni koji bez krsa ne mogu skupljeni pod pucanj koji ih nagoveštava

svaki sa zavičajem u nekoj nemogućoj priči pitaš jednog za neobrano voće jednog za neku sličnost

radivoj šajtinac

da bi morali znati sve lisičje gromove (narod nam se često selio) neko je besan nešto postao

svaki sa zavičajem u nekoj nemogućoj priči

praznoverje

gde su oblačni admirali sa moje definjske slike otkuda groblje foliklikih lula uplašeni poklona, zapitkivača dozivaču do zadnje senke do zadnje svetline moje daljinsko nasleđe pušaći, krmanoši, ptilcolovci, časovničari, čuvari javnog rata i mira ugažena leptirska gnezda to rekosmo pripada prostoru pripada glasu dajte nešto u pola cene u sebe ću stati

rekvijem

nemam ništa protiv tvog sunca iz strašila, iz voćne krvi, ništa protiv kazneno popravni svitanja jer tako mi prošlog veka polagano se moja glava vetru plazi možete li uočiti sada kako se neras ko stara glina potocima nerazjašnjeno namećem

možete li konačno osetiti da ja sve velike reči silom žvaćem da bi posustalost u glasu značila vrlinu

nemam ništa protiv tvog sunca iz strašila, iz voćne krvi, ništa protiv kazneno popravni svitanja

o iskonu

sudnje je kajanje u nepostojanju prave krivice prostreljen sopstvenim telom u zaveštanju glasa gde sa teretom govora proći kroz svoje lice i dan i laž su dokoni, pospani od časa do časa

ne prezam li od kraja ko iskon usamljen nadom dugorukom prizmom ubeden istinom u dnu krvi u glavi ovošten svojom varljivom kavalkadom ruke svuda po meni — iskon da bih bio prvi